

Народний депутат України Мустафа ДЖЕМІЛЄВ: «Визволяти Крим треба без війни»

В інтерв'ю «Вічу» національний лідер кримських татар, голова підкомітету з питань етнополітики, прав корінних народів та національних меншин України, жертв політичних репресій Комітету Верховної Ради з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин розповів про своє бачення стратегії повернення Криму.

Мустафа ДЖЕМІЛЄВ – один із найавторитетніших українських політиків, який активно працює на міжнародній арені, розповідаючи про реальний стан справ на окупованому півострові. З початку року взяв участь у спеціальному засіданні щодо Криму в штаб-квартирі НАТО з послами 28 країн-членів альянсу, слуханнях у Раді Безпеки ООН, які знову бойкотували Росія, Венесуела, Нікарагуа та Китай. Нещодавно відвідав Виконавчий комітет ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) в Парижі, де ухвалювали резолюцію про продовження моніторингу ситуації в Криму. Найближчі плани – участь у Парламентській асамблеї НАТО в Будапешті, виступ у Сорбонні тощо.

– І в Україні, і за кордоном я завжди обстоював позицію визволення Криму без війни. Воєнні дії на цьому фронті означали б найперше загибель для кримськотатарського народу. Їх убиватимуть незалежно від того, чи почнуть вони відкрито виражати симпатії Україні, бо наперед вважатимуться «п'ятою колоною».

Основний метод – посилення санкцій. Довести агресора до стану, коли він буде змушений залишити окуповану територію й «перезавантажити» свою зовнішню політику на пристойнішу. Наразі, за експертними оцінками, утримання дотаційного Криму навіть у нинішньому злидненому стані обходиться в 6–7 мільярдів доларів.

– Критики можуть сказати: будь-які стратегії повернення Криму Україні – це вже фантазія, адже більшість кримчан не протестують, а економіка Росії, мовляв, витримує санкції.

– Так, Путін про це заявляв, але хіба йому ще хтось вірить? На жаль, нині ситуація така: що гірше для Росії, то краще для нас. Треба позбавити її можливості здійснювати розбійницькі набіги. А найефективніший шлях – це санкції. Завжди говорили й наголошуватимемо надалі: їх треба посилювати. І в НАТО, і в інших міжнародних структурах я казав: «Нам не зрозуміло, коли обіцяють, що за умови виконання Мінських угод санкції можуть пом'якшити». Уже «жартують»: санкції скасують, якщо росіяни не бомбитимуть Київ. Що це за абсурд?!

Змиритися з діями Росії ніяк не можливо, оскільки це виклик усьо-

му світовому порядку. Якщо західні держави мають інстинкт самозбереження, то вони повинні докласти всіх зусиль, аби цей порядок відновити. Україна підписала Меморандум про відмову від ядерної зброї в обмін на гарантії територіальної цілісності. Його невиконання – це шлях до гонки ядерних озброєнь усіх країн, адже виходить, що міжнародні гарантії нічого не варті, бо все вирішує право сильного. На міжнародних зустрічах я казав: якщо хтось хоче умиритворити Путіна Кримом, то він глибоко помиляється, повторює помилку, схожу на передачу Гітлеру Судетів. Якщо нині все залишити, як є, «проковтнути» цю розбійницьку поведінку, це означатиме, що світ чекають дуже великі потрясіння.

Стосовно оптимізму людей, які вірять у повернення Криму до складу України, наведу один приклад. У 1986 році начальник тюрми викликав мене в кабінет і наказав писати, що відмовляюся від своїх дурних антирадянських поглядів і стаю, мовляв, нормальною радянською людиною. В іншому разі ніколи з-за ґрат не вийду. А я йому кажу: «Начальник, ти ніякий не вершитель моєї долі, а «шістка», робитимеш усе, що скаже твоє керівництво. Радянська влада розвалиться, і ви, як криси, шукатимете, де сховатися». Щиро кажучи, сам не до кінця в це вірив, але минуло всього 5 років і СРСР не стало, а я зміг повернутися на Батьківщину в Крим. Так-от, путінський режим порівняно з радянським – моська й залишилося йому зовсім не довго.

– Чому на офіційному рівні досі не прийнято комплексно-

го документа (стратегії) повернення Криму й які практичні кроки в цьому напрямі вам здаються найважливішими?

– Десь умисний саботаж, десь – інертність. Із Президентом розмовляю – каже, дав доручення такому-то посадовцю. А з останнім треба тижнями домовлятися лише про зустріч!

Загалом спочатку треба визначитися: ми з Росією воюємо чи торгуємо. Якщо торгуємо, слід приймати всі умови, які диктує Путін. А якщо воюємо, то якого чорта цілі каравани продуктів веземо в Крим?! Чому постачаємо воду, електроенергію? Я не кажу, що їх треба морити голодом, але коли Росія захопила частину нашої території, то несе цілковиту відповідальність за її економічне становище. Аргументи «ми не можемо перекрити світло, бо там українські громадяни» неправильні, адже наші тільки радіють, коли гасне світло, й кажуть: «Нарешті Україна почала щось робити...».

А знаєте, як продукти потрапляють у Крим із материкової України? Черги вантажних фур по 5–6 кілометрів, нині, може, трохи менші. Раніше неофіційно платили по 400 гривень за тонну, тепер – по 2 тисячі доларів з машини. У кишеню беруть і українські митники, і російські. Але навіть із такими поборами власник фури може заробити, бо різниця в цінах на продукти дуже велика. Важливо інше: 80–90 відсотків цього імпортованого продовольства не залишається на півострові. Біля Сімферополя воно перевантажується в інші машини й з новими етикетками «Виготовлено в Криму» везеть-

ся до Краснодарського краю. Іноді кажуть: це піде як гуманітарна допомога Донбасу. Деякі фури везуть прямо в гарнізони російських солдатів. Це хіба не абсурд?!

Якщо ми перекриємо рух повністю, ціни зростуть у декілька разів, особливо в штормову погоду, коли єдиний шлях – авіасполучення. Але чому ми повинні переживати за казну Росії?

На жаль, навіть у Верховній Раді є ті, чії фірми заробляють на торгівлі з Кримом. І плювати вони хотіли на суверенітет України, на те, що півострів окупований. Нещодавно в Київ приїхав начальник одного з прикордонних пунктів і прямим текстом каже: «Привіз 200 тисяч доларів, а мені відмовляють: щось мало грошей привіз, треба тебе міняти». Оце головна проблема, бо з таким ставленням перспективи визволення Криму видаються дуже далекими.

– Як ставитися до ідеї об'єднати частину Херсонської області з АРК і створити там орган управління автономії?

– Коли я зустрічався з керівництвом держави, то висловлював такі пропозиції. Загалом ідею сприйняли, але ж зміна меж – це конституційне питання й знайти нині 300 голосів народних депутатів проблематично.

Також ішлося про те, щоб створити місце компактного проживання кримських татар. Хоч би як ми закликали наших співгромадян не залишати Крим, усе одно їдуть. Уже виїхало більш як 10 тисяч кримських татар, із яких у Києві – 3–4 тисячі, решта – у Львівській, Вінницькій та інших областях. А ідея була сконцентрувати їх у Херсонській області на кордоні з Кримом. Це, зокрема, посилює би там українську присутність, бо в регіоні час від часу з'являються листівки про Херсонську народну республіку.

На цій самій території ми могли б створити батальйон Південного напрямку. Росіяни нині оголошують призов у свою армію, а я не знаю жодного кримського татарина, який хотів би там служити. Природно, що вони переходитимуть на територію України. Це означає, що треба створювати якийсь добровільчий батальйон, враховуючи їхні національні, релігійні та інші особливості. До нього вже готовий приєднатися військовий підрозділ імені Джохара Дудаєва, однак спочатку це питання слід врегулювати на законодавчому рівні, узявши за зразок Іноземний легіон Франції. Позитивний крок – полегшення здобуття українського громадянства тими, хто воює на боці нашої країни.

– Як ви пояснюєте збільшення російської військової присутності на півострові?

– Це вже справді надпотужна військова база. Наприклад, нині

біля Ялти ведуться цілодобові роботи з відновлення сховища ядерних боєприпасів. Робиться це не від великого розуму. Показово й те, що військові отримують близько 120 тисяч рублів (50 тисяч гривень), а середня зарплата в Криму – 8–12 тисяч рублів.

Курорту вже немає – росіяни заганяють їздити за путівками, як у радянські часи. У Держдумі дають хабарі за фальшиві довідки, щоб депутати також відпочивали там.

– Якою ви бачите систему міжнародного моніторингу ситуації в Криму як на офіційному, так і на неофіційному рівнях?

– Там така ситуація: якщо росіяни наперед знають, що певна організація робитиме незалежні висновки, то не пускає.

Під час мого візиту в Туреччину й розмови з президентом Реджепом Тайїпом Ердоганом йшлося про направлення незалежної експертної групи (у її складі – колишні високопосадовці, науковці, правознавці, яка зробить експертний висновок про стан прав людини на півострові. Домовилися, що делегація узгодить маршрут із МЗС України. На пропозицію російського міністра Лаврова летіти з Москви до Криму турки не погодилися, оскільки це означає порушення суверенітету України. Мені цікаво, як розвиватиметься ця ситуація, адже раніше в Крим уже приїжджали деякі куплені росіянами турки.

– Із 31 липня по 2 серпня в Анкарі відбуватиметься Другий всевітній конгрес кримських татар. Чого очікувати від нього?

– Насамперед активізації діалогу, привертання уваги до нашої проблеми. Захід важливий, бо об'єднає кримськотатарські організації різних країн, представників посольств, міжнародних інституцій. Скажімо, на Перший конгрес у Сімферополі 2009 року приїхало близько 800 делегатів із 160 громадсько-політичних об'єднань.

Водночас деякі політичні кола в Туреччині, що орієнтуються на покращення торговельно-економічних відносин із Росією, уже почали хвилюватися. Раніше, у лютому цього року, ми зібрали всі 43 кримськотатарські організації Туреччини й практично одностайно ухвалили заяву про ситуацію на півострові, де назвали речі своїми іменами. Визнали захоплення Криму окупацією, якій слід покласти край, і Туреччина має відігравати в цьому важливу роль. Зокрема, приєднатися до міжнародних санкцій проти Росії.

Також визначилися, що річницю депортації кримських татар відзначимо акціями в усіх країнах Європи біля посольств Росії.

Розмову вів Олексій СИЩУК.

18 травня. 71-й рік після депортації кримських татар. Дискримінація триває

Окупаційна влада Сімферополя вчергове офіційно відмовила Меджлісу в проведенні 18 травня пам'ятних заходів, приурочених до 71-ї річниці трагічних подій депортації кримськотатарського народу.

Причина формальна: на цю дату раніше подала заявку «інша» кримськотатарська організація. А ще, мовляв, у зв'язку з відсутністю нормативно встановлених місць для проведення публічних акцій на території міського округу Сімферополя, а будь-якого іншого місця для проведення акції вшанування пам'яті міськкадіміністрація запропонувати не може. І це при тому, що Меджліс, передбачаючи такі відмовні маневри, окрім зазначеного в зверненні місця проведення заходів (від вулиці Київської й до річки Салгир), ладен був розглядати будь-які інші варіанти для проведення акції пам'яті трагічних подій в історії кримськотатарського народу.

Попри заборону Уповноважений Президента в справах кримськотатарського народу, народний депутат України Мустафа Джемільєв зауважив на готовності Меджлісу провести мітинг в окупованому Криму з нагоди 71-ї річниці депортації кримських татар. Водночас він висловив побоювання щодо можливих провокацій з боку спецслужб у день проведення мітингу, на «замовлення» окупаційної влади.

«Вона вже розповсюдила інформацію, що нібито готується якась провокація. Звісно, ця ситуація справді небезпечна. Якщо народ збереться, вони можуть, наприклад, запустити туди кількох провокаторів, і тоді там почнуться заворушення. А потім скажуть, що терористи напали на росіян, спалили прапор...» – так прокоментував Мустафа Джемільєв фактичну заборону місцевої влади на проведення Всекримського мітингу пам'яті 18 травня в місті Сімферополі.

Є. Р.